

TMMOB ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI

ÇEVRE DURUM RAPORU 2008

Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından 2008 yılı Dünya Çevre Günü için belirlenen tema ve yapılan açıklama (Alışkanlığını Bırak! Düşük Karbon Ekonomisine Doğru) bir kez daha göstermiştir ki, 5 Haziran 1972'de Stockholm'de gerçekleştirilen ve dünyanın doğal dengesinin korunması için insan ve doğal varlıklara öncelik veren bir anlayışın egemen olması gereğinin ortaya koyulduğu Çevre Konferansı'ndan günümüze hava, su ve toprağın bile şirketlerin kar güdüsünü ve iştahını artırdığı, ekonominin en önemli girdisini ya da kaynağını oluşturduğu bir döneme girilmiştir.

Önce insan önce çevre anlayışı yerine artık, “önce ekonomi, önce tüketim, önce kar anlayışı” hakim olmaktadır. Çevre sorunlarının önemli etmenlerinden biri olan tüketim, “çevre” ile birlikte anılmaya başlanmıştır. İnsanlığın temiz bir çevrede yaşama hakkı hiçe sayılmakta, bu nedenle canlılar dünyasında, her geçen gün yaşam koşulları daralmakta ve yoksul, aç, asgari hijyen ve sağlık koşullarından yoksun bir toplum yaratılmaktadır. Dünyanın gidişatı, “düşük karbon ekonomisine” değil, ama en büyük çevre sorununu olan yoksulluk ve açlığın hüküm sürdüğü bir dünyaya doğru olmaktadır...

Oysa ki, bu gidişata karşı dünyada “Başka Bir İklim Mümkün”dür. Başka bir dünyanın mümkün olduğu gibi...

Yaşam alanlarımızın hızla daraldığı bu dönemde;

- Su varlıklarının ve su hizmetlerinin özelleştirilmesi,
- Fosil yakıtların neden olduğu küresel ısınma ve buna bağlı iklim değişikliği,
- Nükleer enerji,
- Genetiği değiştirilmiş organizmalar, gıda krizi ve beraberinde getirdiği ikinci yeşil devrim tartışmaları,
- Açlık, yoksulluk ve aşırı tüketim,
- Savaşlar

doğal yaşamın karşısındaki en büyük tehlike olmaya devam edecektir.

2007'den 2008'e

Sanayi Devrimi ile beraber fosil yakıtların yoğun olarak kullanılmaya başlamasıyla atmosfere verilen sera gazları bugün iklim değişikliği senaryoları ile yaşamımızı tehdit etmektedir.

2007 yılında dünya tarihinde ilk defa kentlerde yaşayan nüfus kırsal alanlarda yaşayan nüfusu geçmiştir.

Gıda ihtiyacını karşılamak için modern tarım yöntemlerinin yaygınlaştırılmasıyla başlayan Yeşil Devrim'in su ve toprak ortamında yarattığı kirlenme hala devam ederken, günümüzde gıda krizi de bahane edilerek “Afrika İçin Yeşil Devrim İttifakı” ya da genetiği değiştirilmiş organizmalar üzerinden “İkinci Yeşil Devrim” tartışmaları yürütülmektedir.

Pestisitlerin yarattığı sorunlara dikkat çeken "Sessiz İlkbahar" (Rachel Carson, 1962), Meadows'un kaleme aldığı Roma Kulübü Raporu'nda yer alan "sıfır büyüme" önerisi (Büyümenin Sınırları, 1972), aynı kulübün Mesaroviç tarafından yayımlanan "Mavi Kopya" (Blueprint) adlı ikinci raporu (1976) ve E.F. Schumacher'in "Küçük Güzeldir" adlı eseri (1973) çevreci hareketlerin yükselmesini sağlamakla birlikte karamsar bulunmuştur. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nca, 1987'de yayınlanan "Ortak Geleceğimiz" (Our Common Future) Raporu ile ün kazanan "sürdürülebilir kalkınma" masalı ile çevreci hareket uzun yıllar uyutulmaya çalışılmıştır. Norveç'in eski Başkanlarından Gro Harlem Brundtland'ın komisyon başkanlığında hazırlandığı için Brundtland Raporu olarak anılan rapordan 20 yıl sonra GEO-4 (Global Environmental Outlook – Küresel Çevre Projeksiyonları) Raporu son 20 yıldaki değişimleri incelerken sürekli kalkınma ve büyümenin sürdürülemez olduğunu da kabul ediyor.

BRUNDTLAND + 20

Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından Ekim 2007'de yayınlanan ve insanlığın kendi sonunu nasıl hazırladığını gösteren GEO-4 Raporundaki bazı tespitler aşağıdaki gibidir.

- Bugün çevre kirlenmesi tüm hastalıkların dörtte birine neden olmaktadır. Solunum rahatsızlıkları, bazı kanser türleri, salgın hastalıklar ve hayvan hastalıklarının insanlara taşınma oranını arttıran çevre kirliliği, beslenmeyi de etkilemektedir.
- Ozon tabakasına zarar veren maddelerin aşamalı olarak azaltılmasındaki etkileyici başarıya rağmen; Antarktika üzerindeki inceleme büyümeye devam etmektedir.
- Nüfus artışı, ekonomik büyüme ve küreselleşme benzeri görülmemiş bir oranda, toprağın kullanımını değiştirmektedir. 1987'den bu yana tarım arazilerinin büyümesi yavaşladı, ancak toprağın kullanım yoğunluğu artmıştır. Aynı toprak parçasından daha önce 1 ton ürün hasat edebilen bir çiftçi, şimdi 1,4 ton üretim yapmaktadır. Toprağın bu şekildeki kullanımı iklim değişikliği kadar ciddi bir tehdittir. Bu durum, insan yaşamını; kirlilik, erozyon, besin kaynaklarının azalması, su kıtlığı ya da toprağın tuzlanması ve biyolojik döngünün bozulması gibi unsurlar nedeniyle olumsuzluklar taşımaktadır.
- Kullanılabilir su kaynaklarının %70-80'i tarımsal sulamada kullanılmaktadır. Bununla birlikte 2050 yılında gıda üretiminin 2 katına çıkarılması hedeflenmektedir. Bu da tarımsal sulamanın iki kat artması anlamına gelmektedir. Dünya üzerindeki her 10 büyük nehirden birinin yılın belli dönemlerinde sulama yüzünden denizlere ulaşamaması ekolojik denge üzerindeki baskıyı artırmaktadır.
- Kuraklık, Akdeniz havzasında, Güney Afrika'da ve Güney Asya'nın bazı bölgelerinde, artık daha şiddetli ve uzun periyotlu olarak gözlenmektedir.
- Tatlı su kaynakları azalıyor. Bu nedenle 2025 yılı itibarıyla, 1,8 milyar insanın mutlak anlamda bir su kıtlığı çekmeleri bekleniyor. Bunun dışında, su miktarındaki azalmanın, gelişmekte olan ülkelerde, % 50 ve gelişmiş ülkelerde ise % 18 oranında olması tahmin ediliyor.

- Gelişmekte olan ülkelerde, bir yılda, çoğu 5 yaşın altında olan 3 milyon insan, su kaynaklı hastalıklar nedeniyle hayatını kaybediyor. Tahminlere göre, bugün, 2,6 milyar insan için sağlık hizmetleri yetersiz kalıyor. Tüm dünyada, kirli sular, insan hastalıkları ve ölümlerinin en önemli nedeni.
- Dünyada iç ve dış ortam hava kirliliğinden, 2 milyondan fazla insanın erken ölümü bekleniyor.
- Altıncı büyük yok oluş süreci başladı. Bu süreci, doğal felaketler değil de, insan kaynaklı "büyüme ve tüketim düzeni" doğurmuştur. Vahşi yaşam gittikçe yok oluyor ve genetik çeşitliliğin azalacağına inanılıyor. Yabancı ve egzotik türlerin ortaya çıkması, büyüyen bir sorun.
- Tarım, nerede yapılırsa yapılsın, biyolojik çeşitliliğe bağımlıdır. Buna rağmen bugün tarım, genetik erozyonun, tür kayıplarının ve doğal yaşam alanlarının değişmesinin en büyük nedenidir. Kıyı ve deniz ekosistemleri, daha fazla zarar görüyor. Diğer taraftan, özellikle denizin dibinde yapılan araştırmalara göre; derin okyanusların, biyolojik açıdan zenginlikleri de tehlikededir. 2030 yılından itibaren de, gelişmekte olan ülkelerin insanların, besin ihtiyaçlarını karşılamak için; 120 milyon hektar fazla araziye ihtiyaç duyacağı anlaşılıyor.
- Genetik çeşitliliğin kaybı, gıda güvenliğini tehdit ediyor. İnsanların, biyokütleler gibi, enerji arayışları ve kullanımları, canlı çeşitliliğinin kaybının hızlanmasında kilit rol oynuyor. Bunun neticesinde, hastalıklar, şekil değiştirecek ve ortaya çıkan hastalıklara, bağışık olmayan insan sağlığı, ciddi biçimde etkilenecektir.
- Tüketim, dengesiz bir şekilde, nüfustan fazla artıyor. Zengin ülkelerde yaşayan, yaklaşık bir milyar insanın ortalama yıllık geliri, fakir ülkelerde yaşayan 2,3 milyar insandan, 15 kat daha fazla.
- Çevreye verilen zarar, en çok yoksulları etkiliyor. Hem tüketim hem de yoksulluk çevreye zarar veriyor. Canlı çeşitliliğindeki azalma ve iklim değişikliğinin geri çevrilemez sonuçları olacaktır.
- Topraktaki bozulma, normal olmayan hava koşullarıyla birleşerek, baş edilmez bir soruna dönüşüyor. Mezopotamya gibi eski toplumların çökme nedeninin, "çevresel bozulma" olduğu bugün bilinmektedir. Bugün dünyadaki değişimin boyutları, daha büyük ölçekte ve küreseldir.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

Dünyanın yaşadığı iklim değişikliğinin insan kaynaklı olduğu ve bundan en fazla sorumlu olanların gelişmiş zengin ülkeler olduğu artık bilim insanları ve tüm çevrelerce kabul edilmiştir. Dünya nüfusunun yüzde 15'ini oluşturan zengin ülkeler, toplam CO₂ salımının yarısından sorumludur. Dünya atmosferine salınan sera gazlarının çok büyük bir kısmının kaynağını zengin ülkeler oluşturmalarına rağmen iklim değişikliğinin en yüksek faturasını yoksul ülkeler ve onların vatandaşları ödeyecek gibi görünmektedir.

Gelişmiş ülkelerde kişi başına fosil yakıt kullanımı hala artmaktadır. 1990 ile 2003 yılları arasında uçakla yapılan seyahatlerde %80'lik bir artma olduğu saptanmıştır. Gemicilikte 1990'da, 4 milyar ton olan yük miktarı, 2005 yılında, 7,1 milyar tona ulaşmıştır. Her sektör devasa ölçülerde ve gittikçe de artan enerji taleplerinde bulunmaktadır. Dünyadaki bütün insanların bazı gelişmiş ülkelerle aynı seviyede sera gazı üretmesi durumunda dokuz gezegene daha ihtiyaç duyulacağı öngörülmektedir.

İklim değişikliğinin öğrettiği en çetin derslerden biri, zengin ülkelerde büyümeyi sağlayan ekonomik model ve bununla birlikte giden savurgan tüketimin ekolojik olarak devam ettirilemez olduğudur.

Ortalama küresel sıcaklık, 1906'dan beri yaklaşık 0.74°C arttı. Bu yüzyıl içinde öngörülen yükselme ise 1,8°C ile 4°C arasındadır. Bazı bilim insanları 2°C'lik yükselmenin, büyük ve geri çevrilemez tahribat durumuna gelmeden önceki, eşik değer olduğuna inanıyorlar. Daha yüksek sıcaklıkların, ishal ve sıtma gibi salgın hastalıkların şiddetini arttıracak ve küresel anlamda, besin üretimini azalacağı düşünülmektedir.

Dünyanın iklim değişikliğini bugün nasıl ele aldığı, insanlığın büyük bir çoğunluğunun insani gelişmeye yönelik beklentileri üzerinde doğrudan etkili olacak. Küresel ısınmanın erken sonuçları olarak dünya nüfusunun en yoksul yüzde 40'lık kısmını (2,6 milyar kişi) etkilemesi beklenmektedir. Uzun vadede ortaya çıkacak etkilerde ise zengin ya da yoksul hiç kimsenin iklim değişikliğinin yol açacağı tehlikelerden muaf olamayacağı belirtilmektedir.

22. yüzyıl başında yaşayanlar bizim neden olduğumuz sera gazı salımlarının sonuçları ile yaşayacaklar; tıpkı bizim sanayi devriminden beri atmosfere bırakılan gazların sonuçları ile yaşamamız gibi. Bugünden gerekli tedbirler alınsa bile 21. yüzyılın ilk yarısında genel olarak dünya ve özellikle yoksullar daha şimdiden neden olduğumuz iklim değişikliği ile yaşamak zorundalar. 21. yüzyılın sonlarında, ekolojik felaketlerin, kuruntu ya da bilim kurgu senaryoları olmaktan çıkıp gerçekleşme sınırına ulaşması hiç de uzak bir ihtimal olarak görülmüyor.

Avrupa'da 2003'te yaşanan sıcak dalgası benzeri iklim şoklarıyla ya da daha korkunç yaz ve kış koşulları ile baş edebilmek için zengin ülkeler şimdiden kamu sağlığı sistemleri geliştiriyorlar. Ancak, sağlık üzerindeki en büyük boyutlu etkiler, yüksek yoksulluk düzeyleri ve halk sağlığı sistemlerinin soruna karşı tedbir alma kapasitesinin düşüklüğü yüzünden, gelişmekte olan ülkelerde görüleceği aşikar !

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yayınlanan "2007/2008 İnsani Gelişme Raporu"nda tehlikeli boyuttaki iklim değişikliklerinin giderilmesi için dünyada henüz-siyasi devinimler ve karbon devinimleri arasındaki açığı kapatacak-net, inandırıcı ve uzun vadeli çok taraflı bir çerçeve programın olmayışına dikkat çekilmektedir. Akla yakın varsayımlar temelinde yapılan hesaplamalarla, iklim değişikliği tehlikesini önlemek için zengin ülkelerin salımlarını bugün en az %80, 2020'de de %30 azaltmaları gerektiği de raporda açıkça belirtilmektedir.

SU HAKKI

Su yaşam için vazgeçilmez bir öge olduğu halde bütün dünyada su varlıklarının ve su hizmetlerinin özelleştirilmesi yönünde yürütülen politikalar yaşamı tehdit etmektedir. Su varlıklarının ve su hizmetlerinin özelleştirilmesinin altında yatanın ise kapitalizmin yeni kar ve pazar alanları arayışından kaynaklandığı bilinmektedir. Yeni kar ve pazar alanları artık ne yazık ki hava ve su gibi yaşamsal değerlerimizdir.

Kapitalist sistemde bir mal ya da hizmeti fiyatlandırmak için “sınırlı” olması yeterlidir. Su da arzı sınırlı talebi sonsuz olarak kabul edildiği sürece fiyatının ödenebileceği bir mal ve hizmet haline dönüşmektedir. Bu dönüşüm Uruguay Roundu’nun imzalanmasından iki yıl önce 1992’de Dublin’de toplanan “Su ve Çevre” konulu uluslararası konferansla birlikte başlamıştır. Aynı yıl Rio’da gerçekleşen “Çevre ve Kalkınma” konulu Birleşmiş Milletler Konferansı’nda suyun ekosistemin bir parçası, doğal bir kaynak ve ekonomik bir mal olarak algılanması gerektiği vurgulanmıştır. 2000’deki II. Dünya Su Forumu’nda ise su özelleştirmelerinin hızlandırılması önerilmiştir. Öneriyi yapanlar arasında Dünya Bankası ve ulusötesi su şirketlerinin yanı sıra Birleşmiş Milletler de vardır.

1997’deki Birleşmiş Milletler genel Asamblesi’nin Özel Oturumu’nda tatlı su kaynaklarıyla ilgili bir çalışma grubunun oluşturulmasıyla birlikte yeni dünya düzeninin su yönetimi de netleşmeye başlamıştır. Buna göre;

- 1- Sınır aşan nehir havzalarında havza yönetimi sistemi kurulacak;
- 2- Suyun arza göre özel sektörce yönetimi esas alınacak,
- 3- Su kaynakları global ticaret kurallarına göre işletilecektir.

Suyu kamu mülkiyetinden çıkarıp özel mülkiyet alanına sokan bu dönüşüm “arz yönlü su politikaları”ndan “talep yönlü su politikaları”na doğrudur. Piyasa ekonomisinin gelişmişliğine göre de ülkeden ülkeye değişmektedir.

Küresel Su Ortaklığı (GWP) ve Dünya Su Konseyi (WWC)

Uruguay Roundu’nun hemen akabinde yapılan kurumsallaşmalardan biri de içme suyu ve arıtmaya yönelik tüm ekonomik faaliyetleri kapsayan Küresel Su Ortaklığı (GWP)’dir. 1996’da kurulan Ortaklık bir yıl sonra kurulacak olan Dünya Su Konseyi (WWC)’nin politikalarının global ölçekte uygulanmasını sağlamaktadır. GWP’nin hükümetlerden BM gibi uluslararası kuruluşlara, su firmalarından sivil toplum örgütlerine kadar geniş bir yelpazeden oluşmuş olması WWC kararlarının ülke bazında uygulanmasını kolaylaştırmaktadır.

Dünya su güvenliği için çok yönlü uluslararası ortaklık oluşturmak amacıyla kurulan Dünya Su Konseyi; su kıtlığının tüm insanlığın ortak sorunu olduğu varsayımından hareketle su kaynaklarının serbest kullanım ve ticaretini savunmaktadır. Konsey’e göre:

- “Güney” coğrafyasında, kentlerdeki yüksek nüfus artışı su kaynaklarının üzerine aşırı baskı getirmekte; su sunumunda kıtlık yaratmaktadır.

- Maliyetinin altında, yapay olarak düşük fiyatlandığı için su tüketiminde israf doğmaktadır.
- Devlet ve yerel yönetimler, düşük yatırım, popülizm ve yoksulluk nedenleriyle bu işi becerememektedir.
- Güvenli su üretimi, dağıtımı için hızlı özelleştirmeye özel sektörün su üretimi ve dağıtımını üstlenmesi gerekmektedir.

Doğal kaynakların dünyada ve ülkemizde sınır tanımadan talanının yaşandığı bir dönemde Türkiye 2009 yılında 5. Dünya Su Forumu'na ev sahipliği yapmaya hazırlanmaktadır. Böylece, bünyesinde çok uluslu şirketleri ve büyük yatırım bankalarını barındıran Dünya Su Forumu ile ülkemizde de suyun ticari bir metaya dönüştürülmesi amaçlanmaktadır. Bunun adımları ise AKP Hükümeti tarafından atılmaya başlanmış; İller Bankası ve DSİ Genel Müdürlüğü gibi kurumları işlevsizleştirmeye, belediyeleri dış kaynaklı yüksek ölçekli kredilerle uzun vadeli borçlandırmaya, akarsularımızı bile özelleştirmeye yönelik politikalar birer birer hayata geçirilmeye ya da dillendirilmeye çalışılmaktadır.

Suyun sermaye tarafından küresel düzeyde kontrol altına alınması için izlenen politikalar, suyu kamusal bir hizmet olmaktan çıkarmakta, suyun kaynaktan temini, işlenmesi, iletimi, arıtımı hizmetlerinin serbest piyasa koşullarında yapılmasının önünü açmaktadır. İzlenen küresel su politikaları ile suyun metalaşması ve özelleştirilmesi, her insanın temiz içilebilir suya erişim hakkını göz ardı etmektedir. Diğer yandan dünya nüfusunun sadece %5'i suyunu, uluslararası su tekellerinden ya da şirketlerden alırken, yine de bu şirketlerin yıllık gelirleri dünya petrol ticaretinin yıllık gelirinin yarısına ulaşmış durumdadır. Sadece bu potansiyel bile suya ulaşma hakkının nasıl bir tehdit altında olduğunu göstermek için yeterlidir. Öte taraftan dar gelirli hane halkının ödeyemediği su faturaları ile yoksulluk ve alt yapı yetersizlikleri ve kamusal bir görev olan su hizmetlerinin (içme ve kullanma suyu, kanalizasyon, atıksu) özel sektöre devredilmesiyle ortaya çıkan yoksunluk insanların suya erişimini engelleyen önemli sorunlardır.

TÜRKİYE

Dünyada ve ülkemizde her geçen gün artan ve çeşitlenen çevre sorunları zaten sınırlı olan doğal varlıkların daha da azalmasına hatta yok olmasına neden olmaktadır. Ulusal, bölgesel ve küresel etkileri ile çok yönlü ele alınması gereken çevre sorunlarının sınır tanımadığı da artık bilinen bir gerçektir. Çevre olgusu günümüzde öncelikli küresel konular arasında yer almaktadır. Ulusal düzeydeki çevre sorunlarının başında ise bugün;

- İklim değişikliği,
- Su varlığımızın kıtlığı ve kirlenmesi

- Biyolojik çeşitliliğin yok olması
- Çarpık Kentleşme
- Doğal ve kültürel varlıklarımızın tahribi olarak öne çıkmaktadır.

SU VARLIĞIMIZ YOK OLUYOR, SU HİZMETLERİ SERMAYEYE TESLİM EDİLİYOR

Hızlı nüfus artışı ve çarpık kentleşmeye paralel olarak su varlığımızın, hızla artan kentsel içme ve kullanma suyu, endüstriyel ve tarımsal su talebini karşılayabilmeleri için rasyonel kullanılması ve etkili bir biçimde korunması gerekmektedir. Yeraltı ve yerüstü su varlıklarının kısıtlı olduğu bilinen bir gerçektir. Çevre kirlenmesinin kendisini gösterdiği en büyük alanlardan biri su varlıklarıdır. Eysel, endüstriyel ve tarımsal faaliyetler sonucu oluşan atıkların su varlıklarına verilmesi, su varlıklarının amacına uygun kullanımını engellemekte, kirlenmesine ve yok olmalarına neden olmaktadır.

Su Varlığımız

Ülkemizde hızlı nüfus artışı, çarpık kentleşme, yanlış tarım politikaları ve plansız sanayileşmenin getirdiği bu talepleri karşılayacak su varlıklarının sınırlı olması nedeniyle suyun etkin yönetimi büyük önem taşımaktadır. Türkiye, su kaynakları açısından zengin bir ülke olmadığı gibi, mevcut su varlıklarının ülke geneline dağılımı da eşit değildir. Türkiye'nin artan su ihtiyacını karşılamak için su varlıkları üzerindeki baskı giderek artış göstermektedir. 1995-2002 yılları arasında, yüzey ve yeraltı suyu kaynaklarından çekilen su miktarında % 32,9 oranında bir artış görülmektedir.

Su varlığına göre ülkeler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır:

- Su fakiri: yılda kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 1 000 m³ ten daha az,
- Su azlığı: yılda kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 2 000 m³ ten daha az,
- Su zengini: yılda kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 8 000- 10 000 m³ ten daha fazla.

Türkiye su zengini bir ülke değildir. Kişi başına düşen yıllık su miktarına göre ülkemiz su azlığı yaşayan bir ülke konumundadır. Kişi başına düşen yıllık kullanılabilir su miktarı 1500 m³ civarındadır.

Yapılan tahminlere göre önümüzdeki 20 yıl içinde, ülkemizdeki nüfus 87 milyona ulaşacak, yıllık kişi başına düşen su rezervi ise 1042 m³ olacaktır. Bu rakam, su fakiri olarak tanımlanan ülkelerdeki yıllık kişi başına düşen su miktarına çok yakındır. TÜİK'in 2030 yılı nüfus tahminininin 100 milyon dolayında olduğu göz önünde bulundurulduğunda, kişi başına düşen su miktarını yıllık 1000 m³ rakamında tutmanın bile çok önemli olduğu anlaşılacaktır. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün çalışmalarına göre sektörler itibarıyla 2003 yılı su tüketimi ve 2030 tahminine göre ise önümüzdeki 25 yıllık dönemde su gereksinimi bugünkünden yaklaşık üç kat daha fazla olacaktır.

Suyun kalitesi ve bu kaliteye bağlı olarak çeşitli kullanımlara yönlendirilecek suyun potansiyeli de büyük önem taşımaktadır. Türkiye'nin su kaynaklarının kalitesinin bozulmasının başlıca nedenleri arasında; doğal varlıkların aşırı kullanımı, çarpık kentleşme, plansız sanayileşme ve evsel, endüstriyel ve tarımsal kaynaklı faaliyetler yer almaktadır.

Ülkemizin önemli tarım ve endüstri merkezlerini kapsayan akarsu havzalarında yer alan su kaynaklarının kalitesi, "Su Kirliliği Kontrolü Yönetmelięi"nde belirtilen, "Kıta İçi Su Kaynaklarının Sınıflarına Göre Kalite Kriterleri" sınır değerleri baz alınarak sınıflandırıldığında, II. Sınıf (az kirlenmiş su) ve IV. Sınıf (çok kirlenmiş su) arasında değişmektedir.

Öte taraftan, ülkemizde çekilen suyun kaynağını; başta yüzey ve yeraltı suyu kaynakları olmak üzere; deniz suyu, akarsu, göl, baraj, kaynak suyu ve kuyu suyu oluşturmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı (TÜİK) tarafından elde edilen verilere göre; 2004 yılında, Türkiye'de, belediyeler, imalat sanayi ve enerji üretimi tesisleri tarafından su kaynaklarından yaklaşık olarak 8,54 milyon m³ su çekilmiştir. Çekilen toplam su miktarının % 56'sı belediyeler, % 30'u enerji üretimi tesisleri ve % 14'ü ise imalat sanayi tarafından kullanılmıştır. Yine TÜİK'in 2004 yılı verilerine göre, tüm kaynaklardan temin edilen toplam su miktarı ele alındığında; denizlerin % 36 oranı ile en büyük su temini kaynağı olduğu anlaşılmaktadır. Denizleri, sırasıyla; % 24, % 19 ve % 16 oranları ile, barajlar, kuyu suları ve kaynak suları izlemektedir. Akarsular, göller ve göletler ve diğer kaynaklar ise, toplam talebin yalnızca % 5'ini karşılayabilmiştir.

Su Hizmetleri

TÜİK Başkanlığı tarafından, belediye teşkilatları kurulmuş olan tüm belediyelerden elde edilen "Belediye İçme ve Kullanma Suyu Temel Gösterge Sonuçları" kapsamında; 2004 verilerine göre 3213 belediyeden 3159 belediyede içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verildiği belirlenmiş olup halen 53 belediye bu asgari hizmetten bile yoksundur. Belediyeler tarafından temin edilen su miktarının, % 40'ı barajdan, % 28'i kuyu suyundan, % 27'si kaynak suyundan, % 3'ü akarsudan ve % 2'si ise göl ve göletten çekilmiştir.

Öte taraftan toplam su üretiminin bir bölümünün, fiziksel olarak, boru hatlarında ve rezervuarlarda meydana gelen sızıntılar ve kaçaklar nedeni ile kayboluyor olması da halen çok önemli bir sorundur. TÜİK Başkanlığı tarafından, 2004 yılında elde edilen "Belediye İçme ve Kullanma Suyu Temel Gösterge Sonuçları"na göre; içme ve kullanma suyu şebekesi için, şebekeye çekilen ile kullanıcılara dağıtılan su miktarı arasındaki fark alınarak hesaplanan şebeke kayıplarının ortalama % 55 olduğu belirlenmiştir.

Söz konusu kayıplar fiziksel ve fiziksel olmayan kayıplar olarak ortaya çıkmaktadır. Tesislerin eskiliği ve yetersizliği; belediyelerde içme ve kullanma suyu şebekesi haritalarının olmaması ya da mevcut olanlarının sağlıklı olmaması; belediyeler tarafından iletim hatlarında ve dağıtım şebekelerinde gerekli bakımın ve onarımın zamanında ve yeterli düzeyde yapılmaması; abone bağlantılarının tekniğine uygun olarak gerçekleştirilmemesi; sızıntılardan ve kaçaklardan kaynaklanan fiziksel su kayıplarının başlıca nedenleridir.

Üretilen suyun diğer bölümü ise, tüketilen ancak ölçülemeyen veya bedeli alınamayan suların varlığından dolayı, fiziksel olmayan şekilde kaybolmaktadır. Belediyelerdeki abone kayıt sisteminin yeteri derecede sağlıklı olmaması; dağıtım şebekesine giren ve çıkan su miktarının kontrolüne yönelik uygun kontrol sistemlerinin kullanılmaması; arızalı sayaçlar; düşük tüketimlerde sayaçların doğru tüketim miktarını belirleyememesi; kaçak bağlantılar ve ücretsiz su sağlama gibi yasadışı yararlanmalar, fiziksel olmayan su kayıplarının başlıca nedenleridir.

Diğer taraftan Sağlık Bakanlığı'ndan temin edilen su kalitesi verilerine göre 2002 yılında; nüfusun %80'ine su temin edilmiş il merkezlerinde örneklerin % 13'üne kadar olan kısmının standartlara uymadığı, nüfusun % 60'ına su temin edilen il merkezlerinde ise örneklerin %5'inin standartlara uymadığı görülmüştür. İl merkezinde yaşayan nüfusun % 90'ı için standartlara uymayan numune oranı; mikrobiyolojik parametreler için (toplam kolibasili) % 23, kimyasal parametreler için % 21 ve fiziksel parametreler için % 10 olarak belirlenmiştir. Bu değerler su kalitesine ilişkin sorunların en başta mikrobiyolojik kirlilikten, daha sonra ise kimyasal kirlilikten kaynaklandığını göstermektedir.

Son yıllarda özellikle büyük kentlerimizin yüz yüze kaldığı su yoksunluğu, içme suyu şebekesine sızıntı nedeniyle tifo salgınları, 2008 yılının bahar aylarında Aksaray'dan Konya'ya Türkiye'nin değişik illerinde baş gösteren ishal vakaları, sayıları binleri geçen insanın hastanelere taşınması ve kamı görevlilerinin bu konudaki duyarsızlıkları ve aymazlıkları ülkemizin bu konudaki altyapı eksiklerini ve işletme-yönetme yetersizliklerini ortaya koyan sadece küçük örneklerdir.

TÜİK'in "Belediye İçme ve Kullanma Suyu Temel Gösterge Sonuçları"na göre; içme ve kullanma suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı, 2004 yılı verilerine göre % 42'dir. Halen %58 oranında nüfus içme ve kullanma suyu arıtma tesisi hizmetinden yoksundur.

TÜİK Başkanlığı'nın "Belediye Atık Su Temel Gösterge Sonuçları"na göre; 2004 yılında, 3213 belediyeden 2226 belediyede kanalizasyon şebekesi ile hizmet verildiği belirlenmiştir. Halen 987 belediye yani belediyelerin %31'i bu hizmetten yoksundur. Son yıllarda kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısında görece artış olduğu görülmekle birlikte, kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranında benzer seviyede artış görülmemektedir. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı, 2001 yılında % 81 iken, 2004 yılında bu oran ancak % 86'ya ulaşmıştır.

TÜİK Başkanlığı'nın "Belediye Atık Su Temel Gösterge Sonuçları"na göre; atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısı 2004 yılı verilerine göre 319 olup, atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı yine 2004 verilerine göre %45'dir. Ancak, Türkiye geneline bakıldığında, 2004 yılında, atık su arıtma tesisi ile

hizmet verilen nüfusun toplam nüfusa oranı ise % 36 olarak belirlenmiştir. Yani toplam nüfusumuzun %64'üne atık su arıtma tesisi hizmeti verilememektedir.

Sonuç ve Öneriler

Temiz içilebilir suya erişim tüm dünya halklarının hakkıdır. Su yönetimi ile ilgili tüm politikalar; toplumun tamamının su kaynaklarına ulaşım hakkı olduğu ve su kaynaklarının kamu yararına uygun kullanımı temelinde oluşturulmalıdır. Herkesin ücretsiz, temiz su hakkı güvence altına alınmalıdır. Bu temelde Çevre Mühendisleri Odası'nın su yönetimi üzerine görüş ve önerileri şunlardır;

- Su varlıklarının korunması ve gelecekteki ihtiyaçların karşılanması için, gerekli araç ve teknikler geliştirilmeli, bu noktada yeni bir bakış açısı öne çıkarılmalıdır.
- Ulusal ve yerel ölçekte, kamucu bir su politikası oluşturulmalıdır.
- Bireysel ve küresel ölçekte, eşitlikçi, doğa korumacı uluslararası bir su politikasının tesisinde Türkiye öncü ülke olmalıdır.
- Su varlıklarının korunması, geliştirilmesi, doğru ve planlı kullanımında, yasal düzenlemeler bilim ve toplum yararı ekseninde yapılmalıdır.
- Su politikası ve yönetiminde, görev ve yetki karmaşasını çözecek merkezi, yerel örgütlenmeler ve tüzel düzenlemeler, yeni bir anlayışla ele alınmalıdır.
- Mevcut su varlıkları, miktar ve kalite olarak korunmalı ve iyileştirilmelidir.
- Ülkemiz yeraltı ve yüzey suyu envanteri, kullanım ve tüketim senaryoları, kamusal bir bakışla ve katılımcı bir anlayışla yapılmalıdır.
- Hükümetler, ilgili kamu kurumları, üniversiteler ve meslek odaları ile işbirliğini, özellikle su konusunda acil ve öncelikli bir yaklaşım olarak ele almalıdır.
- Tarımda, sanayide ve konutlarda, suyun verimli kullanımına yönelik program ve projeler geliştirilmelidir.
- Su varlıklarının, atık sular, katı atıklar, tarımsal ilaç ve gübre kullanımı ile kirlenmesinin önüne geçilmeli, bu alanda proje ve yaptırımlar öncelikle tesis edilmelidir.
- Kentsel altyapı hizmetlerinin (içme ve kullanma suyu, kanalizasyon, atık su) geliştirilmesine önem ve öncelik verilmeli, bu alanda da kamucu politikalar hayata geçirilmelidir.
- İller Bankası ve DSİ Genel Müdürlüğü gibi kurumların, su politikaları ve su yönetimi alanındaki görev ve sorumlulukları yeniden tanımlanmalı, havza yönetimi temelinde yetkileri genişletilmelidir.

- Uluslararası su tekellerinin, kent ölçeğindeki su yönetimi politikalarına, bu alandaki projelerine karşı, kentsel su dağıtım şebekeleri ve arıtım sistemleri hemen kamulaştırılmalı, İller Bankası ve belediyeler eli ile yönetilmelidir.

BIYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİMİZ YOK OLUYOR

Biyolojik çeşitlilik, kara, deniz ve diğer su ekosistemleri ile bu ekosistemlerin bir parçası olan ekolojik yapılar da dahil olmak üzere tüm kaynaklardaki canlı organizmalar arasındaki farklılaşma anlamındadır; türlerin yaşama ortamlarının çeşitli biyotik ve abiyotik faktörler bakımından gösterdiği farklılıkları, ekosistemlerde yaşayan canlıların kendi aralarında, canlılar ile cansızlar arasında, yere ve zamana göre değişen farklılıkları ile genler, türler, ekosistemler ve işlevlerin tamamını ifade etmektedir.

Dünya'nın her yerinde biyolojik çeşitliliği azaltan veya onu olumsuz yönde etkileyen nedenlerin hemen hepsinde doğrudan veya dolaylı olarak insan faktörünün önemli olduğu görülür.

Türkiye de endemik bitkiler açısından çok zengin olmasına rağmen, zenginliği oluşturan bu türlerin bazıları ciddi tehditlerle karşı karşıyadır. Dünya Koruma Birliği (IUCN 2001) kriterlerine göre endemik türlerimizin yaklaşık 600 kadarı “Kritik CR”, 700 kadarı da “Tehlikede EN” kategorisinde yer almaktadır. Tehdit altında olan bu türlerin etkin korunması konusunda alınan tedbirler yetersizdir.

Türkiye omurgalı faunası üzerine birçok çalışma yapıldığı için fauna büyük oranda ortaya çıkmıştır. Son verilere göre Türkiye’de 460 kuş, 161 memeli, 141 sürüngen, 480 deniz balığı ve 236 tür de tatlı su balığının yaşadığı tespit edilmiştir.

Türkiye’de memelilerden 5 tür, 32 alt tür, sürüngenlerden 16 tür ve/veya alt tür, tatlı su balıklarından ise 70 tür/alt tür balık endemiktir. Türkiye’de doğal yayılış österen ceylan (*Gazella subgutturosa*) ve yaban koyununun (*Ovis orientalis anatolica*) doğal 151populasyonları yok olmuş olup sınırlı koruma alanlarında az miktarda populasyonları kalmıştır. Buna ilave olarak alageyik (*Cervus dama*) ve sırtlanın da (*Hyena hyena*) son 20–30 yıllık zaman dilimi içerisinde yok olduğu düşünülmektedir. Ayrıca panter (*Panthera pardus tulliana*), hazar kaplanı (*Panthera tigris virgata*) ve aslanın (*Panthera leo persica*) Anadolu’da soyunun tükendiği bilinmektedir. Türkiye’den kaydedilen 161 memeli türünden 37 alttür ve/veya varyete endemiktir. Bu türlerden 23’ü tehdit altında olup koruma altına alınmıştır, daha önce var olan 7 tür de kaybolmuştur. Deniz balıklarından endemik ve tehdit altında tür yoktur ancak tatlı sularda yayılış gösteren 276 türden 70’i endemik olup 4 tür kaybolmuştur.

Tespit edilen 460 kuş türünden endemik tür olmamakla birlikte 17 tür tehdit altında, kelaynak (*Geronticus eremita*) etkin koruma altında (doğal populasyon tükenmiş), büyük çoğunluğu da koruma gerektiren türler arasındadır. Ülkemizin dünyanın iki büyük kuş göç yolu üzerinde olması, kuşların beslenme ve üreme alanı olarak önemini artırmaktadır.

- Amik Gölü, Avlan Gölü, Hotamış, Eşmekaya sazlıkları gibi sulak alanlar kaybediliyor. Beyşehir Gölü, Tuz Gölü süratle kirleniyor ve yüzey alanları hızla küçülüyor.
- Fethiye'ye fosseptik, Tuz Gölü'ne kanalizasyon akıyor... Kekova'yı yatlar, Foça'yı balık çiftlikleri yok ediyor.
- 135'i uluslararası öneme sahip olan 500 sulak alanımızdan RAMSAR Sözleşmesi listesine dahil edilen 12 alanda ciddi oranlarda kuruma ve kirlenme mevcut.
- Tüm dünyada koruma altına alınan alanların ülke yüz ölçümlerine oranı yüzde 12.8. Türkiye'de ise aynı oran sadece yüzde 3.9.
- Alınan yargı kararlarına rağmen Bergama Ovacık Altın Madeni başta olmak üzere birçok yerde siyanürle altın madeni işletmeciliği hala devam ediyor.

Biyçeşitliliğin zarar görmesinde ve yok olmasında pek çok etken rol oynamaktadır. Baraj, santral, otoyol, havaalanı, köprü, fabrika gibi büyük ölçekli projeler, suların akış yönünün değiştirilmesi, sanayi ve evsel kirlilik, sulak alanları kurutma ve ıslah çalışmaları, aşırı ve yasadışı balıkçılık, bilinçsiz avlanma, denetimsiz saz kesimi ve yakılması, turizm etkinliklerinden kaynaklanan baskı, deniz kazaları, petrol sızıntıları, bilinçsiz tarım ve hayvancılık faaliyetleri ülkemizin biyolojik çeşitliliğe büyük zararlar vermektedir.

Diğer taraftan Genetiği değiştirilmiş organizmalar (GDO) Türkiye'nin yeni tanıştığı sorun alanlarından birini oluşturmaktadır. Özellikle mısır, buğday, soya fasulyesi gibi ürünlerde yeni büyük bir pazar olarak algılanan Türkiye'nin bu konuda yaptığı hazırlıklar yeterli değildir.

GDO'yla ilgili en önemli kaygılardan biri; aktarılmış genlerin doğal bitki türüne atlayarak, buldukları çevredeki doğal türlerde genetik çeşitliliğin kaybına neden olmaları, Yabani türlerin doğal yapılarında sapmalara neden olmaları, ekosistemdeki tür dağılımını ve dengeleri bozmalarıdır. Tüm dünyada GDO konusundaki duyarlılığın, temel gerekçesini de biyolojik çeşitlilik vurgusu oluşturmaktadır. Öte taraftan GDO'lar uluslararası tohum şirketleri ile bağımlılık ilişkileri yaratmalarıyla gündeme gelmektedir. Özellikle küresel ısınmanın uluslararası ortamlarda kabul görmeye başlamasıyla, uluslararası pazarı kontrol eden çok uluslu bu şirketler, bitkilerin kuraklık, aşırı soğuk ve sıcak, sel, tuzluluk gibi olağan dışı çevre koşullarında hayatta kalmasını sağlayacak genlerin patentini almaktadır. Şirketlerin, "iklim genleri" olarak adlandırılan bu genlerin kullanım hakkını kazanması, mutfağımıza giren gıdaların çeşidini azalttığı gibi, tarım aktivitesinin 10 bin yıllık birikimini yok etme tehlikesini ortaya çıkarmaktadır.

Bu tabloya ve ülkemizde bu alanda izlenen politikalara bakıldığında, tarımın çok uluslu tohum, gıda ve tarım tekellerinin kontrolüne geçmesi, AKP hükümetinin uluslararası lobilerle kurduğu bağımlılık ilişkileri, hükümetin tohumu, gıdayı, biyolojik çeşitliliği koruyamayacağını açıkça göstermektedir.

Olumsuz etkileri bu yanıyla açığa çıkan diğer taraftan yaratacağı uzun vadeli olumsuz sonuçları belirsizlikler taşıyan bu üretim yöntemine ilişkin acilen yönetsel, hukuksal ve teknik önlemlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

KENTLERİMİZ ÇARPIK BÜYÜMEYE VE RANTA TESLİM EDİLİYOR

Kentsel nüfus gelişmeleri ile ilgili TÜİK'in verilerine göre 1995 yılında 34,4 ve 2006 yılında 49,5 milyon olan kent nüfusunun 2010 yılında 53,5 milyon olması beklenmektedir. Yine aynı şekilde 1995 yılında % 56,9 ve 2006 yılında % 67,9 olan kent nüfusunun toplam nüfus içindeki payının 2010 yılında % 70'e ulaşması beklenmektedir.

Hızlı nüfus artışı ve buna paralel olarak kentler üzerindeki baskı kentsel çevre sorunlarını da beraberinde getirmekte, çarpık kentleşme ile birlikte kentsel yaşam alanları hızla çöküntü alanlarına dönüşmektedir.

2004 yılı I. döneminde 2003 yılı I. dönemine göre belediyeler tarafından yapı ruhsatı verilen yapıların alanında % 92, yapı kullanma izin belgesi verilen yapıların alanında % 17,7 artış gerçekleşmiştir. 2004 yılında 2003 yılı Ocak-Mart ayları toplamında yapı ruhsatı verilen binaların sayısında %91.5, değerinde %116.7 artış; yapı kullanım izin belgesi verilen binaların sayısında % 26.5, değerinde % 31.6 oranında artış hesaplanmıştır. 2004 Ocak-Mart aylarında; 2003'ün aynı aylarına göre yapı ruhsatı verilen binalardaki daire sayısı % 101.1 artarak 26.162'den 52.619'a; yapı kullanım izin belgesi verilen binalardaki daire sayısı % 15.5 artarak 36.759'dan 42.458'e yükselmiştir. 2004 yılı I. döneminde 2003 yılına göre yapı ruhsatı verilen yapıların yapı alanında en fazla artış % 172.2 ile otel vb. binalarda, en az artış % 50.8 ile ofis (işyeri) vb. binalarda görülmüştür. Yapı kullanım izin belgesi açısından ise, sanayi binaları ve depolar % 69.7 ile yüksek artış oranına sahipken, diğer binalar % 39.2 oranı ile tek düşüş gösteren kullanım amacı olmuştur.

Kentlerimizdeki sosyal ve teknik altyapı eksiklikleri (içmesuyu, kanalizasyon, arıtma, katı atık) bu sorun alanını daha da içinden çıkılmaz bir hale sokmaktadır.

Yine TÜİK'in 2004 verilerine göre; 3.225 belediyenin 2.226'sında kanalizasyon şebekesi mevcuttur. Bir başka deyişle, belediyelerimizin % 69'u kanalizasyon şebekesine sahiptir. 3.225 belediyenin sadece 269'u arıtma tesisine sahiptir. Bu da belediyelerimizin sadece %8'inin arıtma tesisine sahip olması demektir. Yine nüfusumuzun % 63,7'sinin atıksuları arıtılmamaktadır.

Türkiye'de katı atık sorunu da en önemli kentsel çevre sorunu olarak önümüzde durmaktadır. Ülkemizde katı atık depolama tesisleri sayısı yalnızca 16'dır. Katı atık bertaraf tesisleri ile hizmet edilen nüfusun toplam nüfusa oranı sadece %23,5'dir. Her yıl miktarı milyon tonlarla ifade edilen tehlikeli atıkların kontrolsüzce doğaya verildiği ise bilinen bir gerçektir. Bu konuda doğal olarak herhangi bir veri ya da kayda ulaşmak da mümkün değildir. Ülkemizin değişik coğrafyalarında tesadüfen bulunan gömülü tehlikeli atık varillerine her geçen gün bir yenis eklenmektedir. Dilovası'nda ise kanser oranının ülkemizdeki genel ortalamanın neredeyse üç katına ulaştığı bilinmektedir.

DOĞAL, TARİHİ VE KÜLTÜREL VARLIKLARIMIZ DA TEHDİT ALTINDA

Siyasi iktidar, kamu yönetimi alanında “reform” adı altında bir dizi dayatmayı hayata geçirirken buna paralel olarak gündeme getirdiği yasal düzenlemeler ile bu “reformu”n bir anlamda tamamlayıcısı olmaktadır.

Maden Yasası, Çevre Kanunu, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’ndaki değişiklikler, Orman Arazilerinin Satışı ve Kıyı Kanunu gibi konularda Anayasa değişiklikleri, Doğrudan Yabancı Yatırımlar Yasası, Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi Hakkında Yasa, Kentsel Dönüşüm Yasaları, Kamu Taşınmazlarının Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkındaki Yönetmelik, Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik, Orman Kanunu’nun 2’nci Maddesi’nin (A) Bendine Göre Orman Sınırları Dışına Çıkarılacak Yerler Hakkında Yönetmelik gibi yasa ya da yönetmelik değişikliği yoluyla gündeme gelen olaylar, tarım arazilerimizin, ormanlarımızın, kıyılarımızın, doğal, tarihi ve kültürel varlıklarımızın yağma ve talanına sadece birkaç örnektir.

Ülkemizin dört bir yanı yağma ve talana teslim edilmiş, tüccar siyaset anlayışı ile hareket eden AKP Hükümeti’nin bu alandaki politikaları da Dünya Bankası Programı’nın yansımından başka bir şey olmamıştır. Bu anlamı ile, memleketimizin tüm doğal değerleri, sermayeye ve uluslararası tekellerin insafına bırakılmaktadır.

Orman Genel Müdürlüğü verilerine göre 21.188.747 hektar orman varlığına sahibiz. 2006 yılında 2.227 yangında 7.762, 2007 yılında ise 2.829 yangında 11.665 hektar orman varlığımız yandı. Bilindiği gibi, ülkemizde orman yangınları kurak iklim koşullarının yanı sıra genel seçimler, ormanlar ve ormancılıkla ilgili hukuksal düzenlemelerin gündemde olduğu dönemlerde daha da artmaktadır. Geçtiğimiz yıl da, Başbakanın ve ilgili bakanın ormanlarla ilgili açıklamaları orman yangınlarının önceki yıla göre neredeyse iki kat artmasına yol açmıştı. Bugünlerde de yine orman yangınlarının artmasına yol açabilecek hukuksal düzenlemeler ve tartışmalar yapılmaktadır. Turizmi Teşvik Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ve siyasal iktidarın bu kanun ile ilgili açıklamaların sinyallerini vermektedir.

15 Mayıs 2008 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren yasayla, yaklaşık olarak 1,1 milyon dönüm orman alanı turizm yatırımlarına açılacak ve bu yatırımlarla da 330 bin dönüm alan ormansızlaştırılabilir. Bu miktar, geçen yıl yangınlarla yitirilen orman varlığımızın otuz katını aşmaktadır !

Açıktır ki, ülkemizde “orman” sayılan alanları hem korumak, doğal değişme ve gelişme süreçlerine herhangi bir zarar vermemek hem de bu alanlardan toplumun tüm sınıf ve kesimlerinin dengeli biçimde ve devamlı olarak yararlanabilmesini sağlamak gerekmektedir. 1982 Anayasası bile bu gereğin bir kamu hizmeti olarak yerine getirilmesini zorunlu saymaktadır. Ne yazık ki, bu yalın gerçeklik, ülkemizde, hemen hemen hiçbir dönemde gerektiğince kavranamamıştır. Dahası, özellikle “devlet ormanı” sayılan alanlardan kapitalist sermaye birikim sürecine yeni fırsatlar yaratmak amacıyla sınırsızca yararlanılması, egemen bir yaklaşım biçimi olmuştur. Oysa, ülkemizde;

- i) ekolojik, ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulların nerede, ne amaçla, ne türden ormanların yetiştirilmesini zorunlu kıldığı bilinmemektedir,
- ii) var olan “orman” sayılan alanların yapısal özelliklerinin ve değişme eğilimlerinin tüm boyutlarıyla ortaya konulması bir yana, henüz sınırları bile belirlenememiş, belirlenebilenleri de henüz tümüyle tapuya tescil edilememiştir;
- iii) toplumumuzun tüm sınıf ve katmanlarının “orman” sayılan alanlardan sağlanabilecek ürün ve hizmetlere yönelik gereksinmesi nitelik ve nicelik olarak belirlenmemiştir,
- iv) bu nedenlerle de var olan “orman” sayılan alanların neresinde, hangi amaçlarla ormancılık yapılmasının gerekli ve olanaklı olduğu; bu kapsamda neresinde hangi ormancılık dışı etkinliklerin, sözgelimi madencilik, turizm, alt yapı vb. yatırımlarının yapılabileceği ortaya konulamamıştır.

Bu belirsizlikler giderilmediğinde, “orman” sayılan alanlarda yürütülecek ormancılık ve ormancılık dışı etkinliklerin orman ekosistemlerine ve kamu yararına ne türden ve ne denli zarar verebileceğinin gerçekçi biçimde öngörülebilmesi, tümüyle rastlantısaldır. Açıktır ki, bu durum, “orman” sayılan alanlara yönelik sakıncalı yaklaşımların gündeme getirilebilmesini ve yaşama geçirilebilmesini büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. AKP de bu kolaylıktan yararlanma çabası içindedir: AKP’nin en son olarak gündeme getirdiği “Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” da, gerçekte, bu yaklaşımın bir ürünüdür.

Diğer taraftan doğal tarihi ve kültürel değerlerimiz turizmin de baskısı altındadır. Son yıllarda turizm sektöründeki hızlı ama plansız gelişme, hükümetin yasa yolu ile bu alandaki yağma politikaları doğal, tarihi ve kültürel değerlerimizi de yok etme tehlikesiyle yüz yüze bırakmakta ekolojik bütün üzerinde olumsuz pek çok etki yaratmaktadır. Ülkemizde turizm faaliyetlerinin % 79’u Nisan-Ekim aylarında gerçekleşirken Ege ve Akdeniz kıyılarında yoğunlaşmaktadır. Bu yoğunluk önemli çevresel baskılar meydana getirmektedir. Akdeniz ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde turizm yoğunlukla deniz kıyısında yoğunlaşmıştır. Kıyıların, plajların ve deniz suyunun temizliği çevre kalitesinin en önemli göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Turizm faaliyetlerinden kaynaklanan gürültü, hava kirliliği ve atıklar, turizmin alt yapısının oluşturmak için hızlı konutlaşma ve çarpık kentleşme, ayrıca ikinci konut dediğimiz yazlık inşaatları nedeniyle verimli tarım topraklarının betonlaşması ve flora ve fauna üzerine olumsuz etkileri çevre üzerindeki en önemli baskı unsurlarıdır. Turizm bölgelerimizin en önemli çevresel sorunlarını sırasıyla alt yapı, temiz su ihtiyacı, katı atıkların depolanması, atık su, arıtılmış suyun derin deşarjı, elektrik enerjisinde yaşanan sıkıntılar, karayollarında yerleşim merkezlerinde hava alanlarında oluşan gürültü kirliliği v.s. diye sıralamak mümkündür. Turizm faaliyetleri gerçekleşirken, gerek yapılaşma aşamasında, gerekse işletilmeleri sırasında su, toprak, hava ve flora-fauna gibi doğal kaynaklar üzerinde oldukça fazla baskı oluşturmaktadır.

Çevrenin korunması ve geliştirilmesi için gerekli tedbirlerin alınmaması halinde; toprakları çölleşmiş, kıyıları tahrip edilmiş, su kaynakları kirlenmiş, denizlerine girilemez olmuş, biyolojik çeşitliliğinden eser kalmamış, tüm doğal güzellikleri kaybolmuş, hava emisyonları kontrol altına alınamadığından havası kirlenmiş bir ülkenin turizminin

gelişmesinden bahsetmek mümkün olmayacaktır. İzlenen politikalarla mevcut durumun korunması bile bugün hayal olarak görünmektedir.

Bugün Hasankeyf'te, Alliano'i'de, kültür ve tarih kenti İstanbul'da, başkent Ankara'da tarihsel mirasımız ya baraj projelerinin ya da kentsel dönüşüm uygulamalarının altında ezilmektedir. Öte yandan, sulak alanlarımız kurutulmakta, ormanlarımız, kıyılarımız ve tarım arazilerimiz yağmalanmakta, göllerimiz, nehirlerimiz kurumakta ve kirletilmektedir. Tüm bu talandan geriye kalabilenlerinin sonunun ise özelleştirme politikalarına ve satılarak sermaye gruplarına teslimiyet olacağını söylemek ise uzak bir tahmin olarak görünmemektedir.

BİTİRİRKEN

Bütün olumsuzluklara rağmen, 5 Haziran Dünya Çevre Günü'nü "uyarı ve mücadele" günü olarak anlamlandıran Çevre Mühendisleri Odası her yıl yayımladığı "Çevre Durum Raporları" ile bu yöndeki kamusal sorumluluğunu yerine getirmekte, sorunları ve çözüm önerilerini kamuoyunu ile paylaşmaya devam etmektedir.

Odamız, toplum ve kamu yararı eksenli politikaları hayata geçirmek, kamusal hizmet alanlarında ulusal, bölgesel ve kentsel düzeyde kamucu yaklaşımları tesis edebilmek için bu alandaki çalışmalarını yoğunlaştırarak sürdürmektedir.

Bu yanıyla siyasileri ve karar vericileri YAŞAM İÇİN ÇOK GEÇ OLMADAN BİR KEZ DAHA UYARIYORUZ! YÜRÜTTÜKLERİ ÖZELLEŞTİRMECİ VE YAĞMACI POLİTİKALARA KARŞI HAVAMIZLA, TOPRAĞIMIZLA, SUYUMUZLA, TÜKETİM VE KAR HIRSINA TESLİM EDİLMİŞ BİR ÇEVRE DEĞİL, SAĞLIKLI, TEMİZ VE YAŞANABİLİR BİR DÜNYA İÇİN MÜCADELE KARARLILIĞIMIZI YİNELİYORUZ !

TMMOB Çevre Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu

KAYNAKÇA

- 1- Çağlar, Y.; Siyasal İktidarın Ormanlarımızı Turizmcilerin “Yol Geçen Hanına” Dönüştürme Çabaları Sürüyor, 5 Nisan 2008.
- 2- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Web Sayfası (www.dsi.gov.tr)
- 3- GEO-4 (Global Environmental Outlook – Küresel Çevre Projeksiyonları), Birleşmiş Milletler Çevre Programı, 2007.
- 4- İnsani Gelişme Raporu 2007/2008 (İklim değişikliğiyle mücadele: Bölünmüş bir dünyada insani dayanışma), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2007.
- 5- Minibaş, T.; Globalizmde Suyun Ekonomi Politikası, ÇMO 7. Ulusal Çevre Mühendisliği Kongresi, İzmir, 24-27 Ekim 2007.
- 6- Sağlık Bakanlığı Web Sayfası (www.saglik.gov.tr)
- 7- Türkiye Çevre Durum Raporu, Çevre ve Orman Bakanlığı, 2007.
- 8- Türkiye İstatistik Kurumu Web Sayfası (www.tuik.gov.tr)
- 9- Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı, Çevre ve Orman Bakanlığı, 2008.
- 10- VİZYON 2023, Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilir Kalkınma TUBİTAK, Aralık 2002.
- 11- 9. Kalkınma Planı (2007-2013), Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, Ocak 2006.